

ГЕПАТОЛОГІЯ (від грец. ἥπαρ (ἥπατος) — печінка та ...логія) — розділ **гастроентерології**, що вивчає етіологію, патогенез, діагностику, клініку, лікування та профілактику захворювань печінки, жовчного міхура та жовчовивідних шляхів. Вчення про печінку складається з заг. та спец. частин. Перша присвячена вивченню її структури та функцій за фізіол. і патол. умов, а також розробленню методів дослідження. Спец. частина пов'язана з описом захворювань печінки, жовч. міхура та жовчовивід. шляхів. Ця проблема привернула до себе увагу ще в давнину. Давньогрец. лікар Гіппократ виділив осн. типи темпераменту людей на основі змішання 4-х осн. соків: крові, слизу, чорної та жовтої жовчі. Він, а згодом рим. лікар К. Гален стверджували, що неправильне співвідношення цих соків (дискразія) призводить до захворювань печінки та жовч. шляхів. Представники кнідоської школи, за свідченням К. Галена, розрізняли 7 типів захворювань жовчі. До нашого часу збереглися глиняні та бронзові моделі печінки з Вавилону, за якими навч. майбутні жреці-лікарі в мед. школах. Печінк. дольки вперше описав М. Мальпігі у 1666, а детальніше — Кірпан 1833. Відомі праці К. Бернара про відкриття в печінці глікогену свідчили про важливу роль печінки у вуглеводному обміні. Великий внесок у розвиток Г. зробив С. Боткін. Він звернув увагу на клін. прояви жовчнокам'яної хвороби та на складності її діагностики, а також виділив інфекц. гепатит як самостійне захворювання, обґрунтував його клін. симптоматику та першим довів, що це захворювання може призвести до цирозу печінки. Опис цирозу печінки пов'язаний також з іменем Р.-Т. Лаеннека. У 20 ст. багато уваги дослідж. етіології, патогенезу, діагностики та лікування гепатитів та цирозів печінки приділили О. М'ясников, С. Подимова, С. Соринсон, Є. Тареев, М. Ясиновський та ін. Успіхи у вирішенні теор. проблем активізували розвиток клін.-біохім. та клін.-морфол. напрямів, удосконалення хірург. техніки, розвиток **анестезіології** та **трансплантології**, сприяли становленню хірург. Г., здійсненню пересадки печінки. Виділення Г. в самостійну дисципліну супроводжувалося організацією спеціаліз. допомоги хворим на захворювання печінки та жовчовивід. шляхів. В Україні створено спеціаліз. гепатол. центри на базі відділень інфекц. стаціонарів, гастроентерол. відділень лікарень. Проблеми Г. вивчають фахівці низки н.-д. установ та ВНЗів, зокрема Інститутів гастроентерології (Дніпропетровськ), терапії (Харків), хірургії і трансплантології, епідеміології та інфекц. хвороб ім. Л. Громашевського (обидва — Київ) АМНУ, Нац. мед. університету ім. О. Богомольця (Київ), Київ. мед. академії післядиплом. освіти ім. П. Шупика, Донец. мед.

університету ім. М. Горького.

У мед. практику впроваджено ефективні діагност. методи: пункційна біопсія з гістол. дослідж. біоптатів, лапароскопія, черезшкірна холангіографія, селективна ангиографія, радіоізотопне сканування печінки, ехографія, біохім., ензимол., імунол. тести тощо. Найважливішою проблемою Г. є вивчення вірус. гепатитів — розповсюджених інфекц. хвороб людей з переважним ураженням печінки, інтоксикацією організму й нерідко жовтяницею. За етіологією розрізняють гепатити А, В, С, D, E, G. За даними ВООЗ, у світі бл. 14 млн осіб хворі на гепатит А, 400 млн — на гепатит В, 300 млн — на гепатит С, ін. види зустрічаються значно рідше. В Україні показник захворюваності на гепатит А коливається в межах 39,7–302-х випадків на 100 тис. населення, на гепатит В — 16,7–26-ти випадків. Фахівці вважають, що це занижені показники, тому що реєструються переважно жовтяничні форми і не фіксуються безжовтяничні та безсимптомні, яких у 5–10 разів більше. Джерелом інфекції є хворі або вірусоносії. Зараження гепатитами А та Е відбувається гол. чином при споживанні контамінованих харч. продуктів і води, ін. вірус. гепатитами — при ін'єкцій. споживанні наркотиків, діагност. і лікув. процедурах з порушенням цілості шкіри чи слизових оболонок, побут. шляхом (через спільний прилад для гоління, зубну щітку, при татуванні), з менструал. кров'ю (частіше в сім'ях), статевим шляхом, внутр.-утробно (від хворої матері до плода). Після інфікування віруси з кров'ю заносяться в печінку, де відбувається їхня реплікація, що обумовлює запально-дистрофічні зміни та руйнування печінк. клітин. Клін. прояви захворювання з'являються через 3 тижні — 6 місяців від моменту зараження. У хронічну форму можуть перейти гепатити В, С, D і G. Цьому сприяють алкоголізм, наркоманія, тривале вживання токсич. для печінки ліків, неякісне харчування, тяжкі супровідні захворювання. Хроніч. гепатит може трансформуватися у цироз печінки і рак. Нині розроблено високочутливі специфічні методи діагностики гепатитів з виявленням вірусу (імунофермент. аналіз, полімеразна ланцюг. реакція). На сучас. етапі гастроентерологи розробляють нові підходи до лікування гепатитів за допомогою комплекс. терапії препаратами альфа-інтерферону в комбінаціях з ін. противірус. засобами. Для запобігання зараженню вірусами гепатитів А та Е першочергове значення має сан.-гіг. контроль за водопостачанням, каналізацій. і очисними спорудами, громад. харчуванням. З метою профілактики ін. вірус. гепатитів особливу увагу приділяють обстеженню донорів крові та органів з метою виявлення у них вірусів гепатитів і недопущення

до донорства, у мед. закладах застосовують шприци і системи одноразового використання, виконують правила стерилізаційної обробки й стерилізації колючих та ріжучих інструментів. Для специфіч. профілактики гепатитів А, В і Е запропоновано високоефективні вакцини. Важливе місце в Г. займають захворювання жовч. міхура та жовчовивід. системи. Останнім часом зростає частота захворювань на жовчнокам'яну хворобу, у зв'язку з чим почали застосовувати прогресивніші технології операцій: лапароскопічні, кріодекструкції, «зварювання» тканин та ін.

Рекомендована література

1. Подымова С. Д. Болезни печени. Москва, 1993;
2. Бабак О. Я. Досягнення і перспективи розвитку сучасної гастроентерології // Сучасна гастроентерологія і гепатологія. 2000. № 1;
3. Харченко Н. В., Порохницький В. Г., Топольницький В. С. Вірусні гепатити. К., 2002.

Н. В. Харченко, Н. Д. Опанасюк, М. А. Андрейчин

Бібліографічний опис:

Гепатологія / Н. В. Харченко, Н. Д. Опанасюк, М. А. Андрейчин // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2006. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-29175>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).